Sven Mattisen

Cronoåbo i Tostarp Nr 6

Gården Tostarp Nr 6 i Tostarps socken Norra Åsbo Härad i Skåneland **beboddes** under den danska tiden redan 1636-37 av **en åbo vid namn Sven Mattisen**. **Hustruns namn är obekant.** De fick **en son Mattis**, som skulle komma att efterträda fadern på gården.
Kyrkan i socknen grundades troligen redan i början av 1200-talet av munkarna på Herrevads Kloster. De äldsta delarna av den nuvarande kyrkan absiden, koret och de två följande valven finns kvar från denna tid. Under 1700-talet, när församlingen växte i antal gjordes en tillbyggnad och det vapenhus som funnits, med ingång från södra långhusväggen togs bort 1829, då det nya tornet byggdes. Klockorna hade väl förut varit upphängda i en gammal klockstapel av trä. Men dopfunten av sandsten är från medeltiden och Sven Mattisens son Mattis är säkert döpt vid denna. Även predikstolen fanns vid denna tid, när Sven Mattisen med familj besökte kyrkan om söndagarna, den bär Kung Christian IV:s namnchiffer och är daterad 1619. Både Skåne och Halland hörde ju ännu vid denna tid till danska riket och Öresunds stränder behärskades av Danmark, men mellan nordöstra Skåne och det svenska Småland förekom täta förbindelser bönderna emellan. 1629 hade man i Danmark infört en officiell konfirmationsceremoni. Prästen skulle vid aftonsången i kyrkan predika över ett stycke i Katechesen och sedan skulle klockaren förhöra de ungdomar, som varit närvarande. När man uppnått en viss ålder var närvaron obligatorisk.
Tostarp Nr 6 var en Cronogård, vilket innebar att skatten skulle betalas till Kungen. Men Kronolänen förvaltades av adliga Kronolänsmän, som uppbar skatterna och sedan förmedlade dem vidare till ”Konglige Rentekammeret” i Köpenhamn. En del av adelsmännen var också medlemmar av Rikets Råd (Danmarks Riksdag), där de hade stor makt.
Det kan vara intressant att följa en del av de missiv som kungen utfärdade under några år, då Sven var åbo i Tostarp.
T.ex. år 1631. Cronans bönder begär förskoning från Kongsskatt d. 28 juli ”fordi säden i nogle Aar er slaaet fejl for dem.”
År 1637 d. 4 jan. utgick från kungen i Köpenhamn ett förslag på hur Rikets inkomst utan skada för undersåtarna skulle kunna förbättras, så att den räcker till utgifterna. (En ständigt aktuell fråga även år 2005.) Det meddelas, att bara till hovets underhåll åtgår 100 000 Daler. Flottan kostar mycket att hålla vid makt och Kungens Råd är enigt med honom att uppehålla denna. Nu måste länen (Tostarp hörde till Helsingborgs Len) bidraga mera, även med tanke på att adeln måste ha kvar sin ekonomiska möjlighet att kunna uppehålla sin rusttjänst. Följande förslag framförs t.ex., att bönderna skall vara fria från ”ägter” (körslor) och i stället betala en avgift för denna lättnad, så att Länsmännen t.ex. kunde använda pengarna till att betala för postföringen. Kungen begär in svar på alla sina förslag.
Dito d. 9 januari utgår ett påbud till länsmännen, att låta bönderna i deras resp. län fylla igen hålen i vägarna med snö, så att Kungen på sin förestående resa kan komma lättare fram.
Dito d. 17 maj påminnes, att bara bönder som sitter på gårdar, bol eller hus, som står i Jordeboken, skall vara fria från ”utskrivning”.(till soldater)
Dito d. 5 nov. påminnes länsmännen, att skatterna skall levereras till Hr. Tage Thott på Eriksholm, som är ämbetsansvarig på Malmöhus.
År 1638 annonseras att Herredag skall hållas i Kolding i Danmark d. 2 april.
Dito d. 9 febr. meddelas, att nästan alla exemplar av ”den lille danske Bibel” är slutsåld och en ny upplaga skall tryckas ”paa bedre Papir med større og læseligere Stil for Tekstens vedkommende”.
Dito d. 10 febr. meddelas, att Dr. Peder Vinstrup är förordnad till Biskop i Lund.

Dito d. 14 febr. meddelas, att en ny ”Fäsygdom” har utbrutit på Själland. När man vet exakt var, skall Länsmännen underrättas och vakter utsättas. Om något djur dör skall det grävas ner i det djupaste moras, så att de inte sprider sjukdomen.
Dito d. 19 april meddelas, att Drottningen av Sverige har beviljats fri passage genom Öresund för det folk hon har värvat i Skottland.
År 1639 annonseras att det skall vara ”Herredag” i Köpenhamn d. 22 april.
Dito d. 18 jan. skall Landeskatten inlevereras till Hr. Christoffer Ulfeldt på Helsingborgs Slott.
Dito d. 6 maj berättas, att fogdarna och deras tjänare förhindrar bönderna att föra bössor med sig på sina resor enl. Kungl. Förordningen. (Detta är en missuppfattning.) Kungen har endast förbjudit dem, att taga bössor med sig till Tinget eller till kyrkan.

Kriget kommer.

Sverige oroades över Danmarks makt vad gällde inseglingen till Östersjön och när den svenska hären på 1640-talet, under ledning av Fältmarskalk Lennart Torstensson uppnått en lämplig position i Tyskland för att gå mot Danmarks södra gräns slog man till mot Holstein och tog sig sedan vidare in i Danmark. I maj 1644 hade Torstensson lyckats besätta Jylland ända upp till Skagen, men tvingades med delar av hären vända tillbaka till Tyskland.
Danmark svarade med, att befästa slotten i Varberg, Halmstad och Malmöhus och ett värvat ryttarregemente förlades runt om i Skåne. Sverige svarade med, att i februari 1644 låta General Horn med 8000 man fotfolk och 3000 ryttare gå in i Skåne.
Kronens Lensmand Ebbe Ulfeldt i Christianstad hade gjort sig beredd, Men Horn valde en annan väg och stod plötsligt 3 dagar senare vid Helsingborg. Slottet var utan garnison och befolkningen hade till stora delar flytt över till Själland. Dörren var öppen och fyra svenska kompanier förlades i Kärnan, resten av styrkan fortsatte söderut mot Lund för att vänta på förstärkning. Men man hade inte räknat med den skånska friskytterörelsen, som hade sin upprinnelse i den skånska skogsbygden i nordöst. Dessutom sändes danska trupper från Bohuslän söderut mot det svenska Göteborg och norrut genom Halland mot samma mål.
Horn blev tvingad att dra norrut och d. 13 maj kapitulerade Laholms Slott, men Halmstad stod emot och i stället fick hans styrkor gå söderut mot Malmö. Där blev det stopp och man fick än en gång vända norrut. I slutet av oktober stod svenskarna vid Ängelholm. Under alla dessa marscher och kommenderingar t.ex. till Laholm och Ängelholm måste Tostarp ha blivit hårt skattat, särskilt hösten 1644, när den svenska hären stod vid Ängelholm. Under hela kriget hade trupperna danska och svenska omväxlande tvingat den bofasta befolkningen, att leverera förnödenheter och utföra olika arbeten, samt naturligtvis plundrat byar och städer. Hur Tostarp såg ut vid krigsslutet vet vi inte, men att sockenborna utan undantag var alldeles utblottade, kan man ju räkna ut. Man hade visserligen i oktober samma år börjat underhandla om fred, men militären skulle ju under väntetiden försörjas och fredstraktaten undertecknades inte förrän d. 13 aug. 1645 i Brömsebro. Då blev alla Tostarpsbornas vänner och kanske släktingar på andra sidan Hallandsåsen plötsligt svenskar. Kriget var slut för denna gång, men trakten var utarmad och oron längs den nya gränsen skulle komma att vara i decennier framåt. Vad de yngre i socknen inte visste då var, att kriget, när de vuxit upp, skulle återvända och att de då skulle få utstå samma elände igen och dessutom också de bli svenska undersåtar. **Mattis Svensson** hade då **efterträtt sin fader på gården**.
När Sven Mattisson dog vet vi inte och hustruns namn förblir okänt.

Kong Christians Missiv under kriget.

(Angående civilbefolkningen.)

1644 d. 3 jan. Missiv till Anders Bille: Han skall have flittig opsyn med, att ingen af Kongens undersåtter i hans Len rejser ud af Riget med deres gods og formue til fremmede steder, med

mindre de vil give Kongen og byen, de bor i, hvad Kongens udgående mandat bestemmer. Dog skal ingen väre forment at begive sig til andre af Kongens provincer med gods og formue.
d. 22 jan. Åbent Brev til bönderne i Danmark om en almindelig landeskat til förstkommende påsk. Tillägg: Laholm, Halmstad, Varberg og Christianopel Len skall giva halv skatt och alla i Jylland är förskonade för all skatt, på grund av "det fjendtlige infalds skyld".
d. 1 febr. Missiv til Bisperne i Danmark (Jylland undantaget). Eftersom Kongen jo länger jo mere erfarer, med hvilken listig og blodgerrig gewalt fjenderne beflitter sig på at forfölge Kongens undersåtter allevegne, og Kongen ingenlunde tvivler på, at den retfärdige og barmhjertige Gud bistår mod sådan uforskyldt og uretfärdig fjendtlighed, skal de befale prästerne, at de flittigt formaner deres tilhörere, at de näst alvorlig og andägtig indfald og sand hjertens omvändelse forlader sig fuldkommelig, at den gode Gud viselig vil hjälpe og styrke Kongen og dem mod såden overmodige og ugudelige fjender, og at de for ingen del lader modet falde, men mandelig hjälper til at forsvare deres Herre og Konge, deres fädreland, hustru og börn, og spejler sig i deres naboer, som nu desvärre formeddelst fjendens list og gevalt er undergiven daglig plyndring. Kongen vil näst Guds hjälp inden kort tid komme med såden undsätning, at de skal se, hvorledes Gud selv skal göre alle Kongens fjender til skamme.
d. 16 febr. Åbent brev med **taxor for varer**, hvorefter bönder og borgere, der leverer varer til soldaterne, skal fordre betaling t.ex.:

1 tönde rug = 3 slette daler	1 får = 1 slet daler
1 tönde havre = 1 rigsdaler	1 lam = 3 slette daler
1 skäppe boghvedegryn = 3 2/2 slette daler	1 fed gås = 1 ½ slet daler
1 skäppe ärter = 2 slette mark	1 tönde smör = 10 rigsdaler
1 mark fläsk = 3 skilling	1 godt läs hö = 1 slet daler
1 pund okseköd = 1 ½ skilling	1 snes äg = 4 skilling o.s.v.

d. 24 mars Trykt patent om den som tjener fjenden: Eftersom det nu er weltkyndig, hvorledes Kongens lande og riger af den svenske krone uforskyldt, uadvaret og uformodelig er overfaldet, og selv om Kongen ikke tvivler på, at alle undersåtterne selv sig deres pligt og ikke lader sig finde i nogen tjeneste hos Kongens og rigets fjender, har Kongen dog eragtet det nödigt, at advare alle og enhver om, under deres hals fortabelse, at de holder sig fra sådan tjeneste. Såfremt Kongens indfödte undersåtter nu eller i fremtiden befindes at have ladet sig bruge til lands eller til vands imod Fädrelandet, vil Kongen uden al nåde have dem straffet på livet som forrädere og fjender.
d. 2 maj Missiv til Lensmend i Skåne Tage Thott (Malmö), Ebbe Ulfeldt (Christianstad), Björn Ulfeldt (Laholm), Niels Krabbe (Varberg) og Hendric Below (Christianopel), at Kongen har påbudt 3 almindelige Bededager d. 3, 4 og 5 juni, Bededags prädikanter sendes dem vedlagt, og dem at anordne det sådan, at samme bededage overholdes i deres Len, så vidt der er muligt.
d. 3 sept. Trykt patent om fjendens indfald i Skåne. Kongen er med sin armé ankommet til Skåne for at göre sine og rigets fjender al mulig afbräk og for at yde sine undersåtter bistand mod deres ulovlige gavalt. Skönt Kongen ingenlunde tvivler på, at undersåtterne har deres ed i billig agt og sekunderer Kongen i alle mulige måder, skal alle og enhver tilföje fjendens skade, så vidt ske kan, og göre Kongens armé, hvor de befinder sig, fornöden tilförsel. De som lader sig finde godvillige heri skal have al kongelig nåde, andre, som enten med råd eller dåd kommer fjenden til hjälp, skal straffes tilbörligt og uden all nåde.
d. 11 sept. Åbent brev til menige mänd i Skåne. Kongen er nu med sin armé ankommet i Skåne for at göre sine og rigets fjender alt muligt afbräk og skade og sine undersåtter al assistance og bistand mod fjendens ulovlige gevalt. Skönt Kongen ikke påtvivler, at hans tro undersåtter, provster, präster, köbstadsmend, bönder og menig almue, der bygger og bor i Skåne og hvemsomhelst de tilhörer, uden nogen erindring fra Kongen vil väre villige til at

göre fornöden tilförsel af proviant, ved, hö, ströelse med videre til hans armé og således hans velmente hensigt så vict muligt sekundere og fortsätte, har Kongen dog for at alting desto bedre og ordentligere kan tilgå dermed, forordnet Henrik Huitfeldt til Lillöe og Gunde Rosencrantz til Boserup, befaldningsmand over Landscrone Len, Froste herred og Helene kirke, til kommissarier i Skåne. ---------- De som stiller sig modvillig skal uden al nåde procederes med militär eksekution og anden alvorlig straf. Hvorefter alle og enhver har at rette og forholde sig og for skade at tage vare.
d. 5 dec. Åbent brev om Madskatt. Kongen hilser alle bönder og menige allmue i X Len. Kongen forårsages at holde skibsflåden i beredskab og ved ikke middel og råd dertil, med mindre der ydes hjälp med en madskat, isär fläsk, köd og smör. Kongen har derfor med rigsrådets råd og samtykke ansedt for godt, at hver helgård skal give halvandet lispund fläsk, to lispund köd og tre pund smör, og hver halvgård halvt så meget o.s.v.

1645

d. 23 jan. Missiv til Lensmän, Bisper, Präster, Köbstäder og bönder i Hela Danmark (utom Skåne och Halland).Kongen behöver, nest Guds beskärmelse,, udforbigängelig til Rigets Forsvar, krigsfolkens underhold og flådens udrustning i denne besörgelige og vidtudseende krigstid en ansenlig summa penge, da fjenden for des bedre at ivärksätte sin fjendtlige intention mod Kongen og hans riger og lande armerer stärkt, forårsages Kongen ydermere at lade sine käre tro undersåtter besöge om en almindelig skat og landgilde o.s.v.
d. 5 mars Missiv til Niels Vind. Han skal til rigets fornödenhed lade låne bly hos kirkerne i sit Len, hvilket igen skal blive betalt, når Gud giver frderig tilstand, der skal straks gives nöjagtig forsikring, og dersom nogen vil skaffe bly i stedet for det, de er täkt med, er Kongen tilfreds.
d. 23 maj. Åbent brev at Kongen har anset for godt i denne farlige tid, at Guds retfärdige overhängende vrede afbedes på tre almindelige Bededage, som skal holdes d. 23, 24 og 25 juli. Alle undersåtter i Själland (d. 30 maj i Skåne) skal rette sig efter ädruelig og skikkelig at komme til kirke på samme tider og i tre dage holde sig fra alt arbejde, intil prädiken og gudstjeneste er holdt, hvo som gör her imod skal Kongens befalingsmend tilbörlig lade straffe.
d. 19 juni. Missiv til Lensmänderne på Själland. Eftersom der overalt begås store disordre med soven i Kirken, skal lensmanden i hvert sogn tilforordne nogle, som kan gå rundt i kirkerne og slå dem paa hovedet, som sover og således holde folket årvågent til desto flittigere at höre prädikenen.

Danske Kongens Missiv:
1644 – 1645 Angående kriget.

I Danmark hade Anders Bille redan d. 1 jan. 1644 fått befallning, att i hast värva ett regemente till häst och ett till fots.

d. 5 jan. till ”Rigens Hofmester” Corfits Ulfeldt og ”Rigens Admiral” Jörgen Vind.
De svenske er ganske oformodet indfaldet i Holsten og Slesvig på fjentlig vis. De skall sörja för framskaffande av ammunition, proviant och annat som behövs och skall på kungens vägnar försäkra att alla ska få nöjaktig betalning.
d. 7 jan. Ang. adelns rusttjänst. ”Da Kongen har erfaret, at en del af adelen holder sig tilbage med att yde rosttjeneste, foreholder han dem at tjene deres fädreland og at möde med heste og folk forsvarligt udrustet ved det kompagni de er under. Underlader nogen dette, vil dre for fremtiden blive rejst anklage imod dem.
d. 19 febr. Patent på Fribytteri. Kongen har bestilt närvärende Kaptejn med hans skib at fare på fribytteri og göre de svenske al den afbräk han kan. Dog skal han have i god agt, at han

ingen anden antaster end svenske og deres gods. Godset skal föres till Köbenhavn, där de kan få del i rovet.
d. 21 jan. Missiv til Lindenov: Kongen har erfaret, at der skal väre nogle spioner på Samsö. Disse skal han eftersätte og når han pågriber dem, skal han straks lade gå dom og eksekution over dem.
d. 11 febr. Til generalkrigskommissarie Knud Ulfeldt. Ved hvert kompani til fods må der betales for en clodit og en feltskär og ved hvert regiment en feltpräst og en profoss.
Dito Til Oberstlöjtnant Frederik von Buchwald og Ritmester Henrik Rantzau. Da man formoder, at deres kompagni er igen komplette, skal de begge cornetter begive sig til Skåne og lägge sig i kvarter der i henhold til den hosföjede ordre til kommissärerne samme sted fra Kongen.
d. 29 febr. Till Tage Thott och Christopher Ulfeldt. Da de tidligere har forstået Kongens mening om en samling i Skåne på nogen anslag mod fjenden og Kongen nu har erfaret både om den megen sne, som skal findes i skovene og denne vinters fortsättelse, der kan göre alting besvärlig, beder Kongen dem endnu at lade anstå nogen tid til sneen går af vejen.
d. 4 juli. Åbent brev til Kaptejnerne i flåden om at fägte som ärlige karle. Flåden var d. 1 juli i slag med den svenske flåde, og Rigens Admiral måtte med Pattientia länge kämpe alene uden hjälp fra skibene i hans eskadron, så hans skib blev så ilde tilredt, at det måtte begive sig hjem. Kongen måtte selv på Trefoldighed fägte alene, uanset mange skibene lå i lä af skibet og kunne värekommet til undsätning. Det befales alvorlig admiralerne og viceadmiralerne at holde deres eskadroner samlede hos sig, og opsöge fjenden, hvor det er fornödent og hjälpe hinanden som ärlige karle. Såfremt nogen ikke overholder den ed, de har aflagt, skal de uden nåde straffes, som sig bör.
d. 7 dec. Til Tage Thott. De hosföjede breve, som tilsendes ham af den franske gesandt, skal han straks sende med en trompeter til Gustaff Horn. Samme trompeter skal fordre gensvar på samme breve, hvilket svar han straks skal sende over til Kongen, når trompeteren kommer tilbage.

1645

d. 11 jan. Åbent Brev at Kongen har befalet Steen Redtz til Tyggestrup at ledsage den ädle og velbårne Caspard Coignet de la Tuilleri og friherre af Courson de la Chapelle Villepot, kongen i Frankrigs geheimeråd og ekstraordinäre gesandter i de nordiske Kongeriger, til det gränsemöde, som er berammet ved Brömsebro mellem Kongen og hendes kärlighed Dronningen af Sverige. Det befales alle undersåtter at väre fornävnte Steen Redtz beforderlige og hörsamme i hvad han på Kongens vegne befaler til gesandternes rejses fornödenhed, at han ubehindret kan komme af sted.
d. 11 febr. Åbent Brev. Eftersom Ebbe Ulfeldt til Egeskov Oberst til fods ved sin underhavende kaptajn ---------- andrager, at adskillige af hans soldater er bortrömt, hvilke han er til sinds at lade opsöge, befaler Kongen alle Lensmänd, fogder og andre, som har befaling på Kongens vegne, og hvem han hermed besöger, så vidt muligt at hjälpe de underofficerer, som han til den ende udsender, med at blive entvigte soldater mägtig, hvor de beträdes kan.
d. 3 mars. Missiv til Kommissarierne på gränserne. Eftersom Greven af Oldenburg har affärdiget närvärende sin sekretär til det gränsemöde, som er berammet med Dronningen af Sverige ved Brömsebro, for at have sin herres intresse i agt, skal de så vidt muligt befordre ham til det bedste, eftersom de også i deres instruks har fået speciel befaling derom.
d. 13 mars. Pas for Kongen af Frankrigs råd og gesandt til Sverige baron de la Rorté. Det befales alle Lensmänd, fogder, admiraler, skibskaptajner, udliggere i söen og alle andre, at de skal lade ham med hoshavende opvarter, heste, tjener og gods passere ubehindret, enten han

tager sin vej til lands gennem Kongens fyrstendömme eller til vands fra Lubeck, Wismar, Rostock eller andetsteds, så fremt de ikke tilbörligt vil stande til rette.
d. 8 maj. Missiv til Kommissarierne på gränsen. Hvad der er trakteret mellem Kongen og Lubeck, Bremen og Hamborgs gesandter, kan de se af hosföjede kopi, men efterdi de er blevet stående fast på deres mening, at de endelig hos traktaterne ville indstille sig har Kongen omsider bevilget dem dette. Dersom de angiver sig hos kommissarierne, skal disse bevise dem al courtoisie og faveur, dog skal de alene rette sig efter denne sidste resolution, og ikke der foruden höre om nogen gravamine eller indlade sig i nogen traktat..
: